

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

ĐỖ THÚY PHƯƠNG

CÔNG TRÌNH

***“QUYỀN SỐNG CỦA CON NGƯỜI TRONG TRUYỆN KIỀU CỦA
NGUYỄN DU” (HOÀI THANH) NHÌN TỪ LỊCH SỬ NGHIÊN
CỨU TRUYỆN KIỀU***

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN – 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

ĐỖ THÚY PHƯƠNG

CÔNG TRÌNH
**“*QUYỀN SỐNG CỦA CON NGƯỜI TRONG*
TRUYỆN KIỀU CỦA NGUYỄN DU”(HOÀI THANH)
NHÌN TỪ LỊCH SỬ NGHIÊN CỨU *TRUYỆN KIỀU***

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60 22 01 21

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: GS.TS Trần Nho Thìn

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi cam đoan những luận điểm được trình bày trong Luận văn này là kết quả của quá trình học tập và nghiên cứu của tôi. Tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm trước những luận điểm khoa học mà tôi nêu ra trong Luận văn này.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2017

Tác giả

ĐỖ THÚY PHƯƠNG

LỜI CẢM ƠN

Luận văn này là kết quả sau thời gian học tập và nghiên cứu của tôi tại khoa Văn học, trường Đại học Khoa học – Đại học Thái Nguyên. Để có được kết quả này, cho phép tôi được gửi lời cảm ơn chân thành và sâu sắc đến các thầy cô giáo trong khoa Văn học đã giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu. Đặc biệt cho tôi gửi lời cảm ơn đến thầy – GS.TS Trần Nho Thìn đã tận tình hướng dẫn tôi thực hiện đề tài nghiên cứu và hoàn thành luận văn này

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2017

Tác giả

ĐỖ THÚY PHƯƠNG

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
PHẦN MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử nghiên cứu	4
2.1. Lịch sử nghiên cứu Truyện Kiều	4
2.2. Lịch sử nghiên cứu về Hoài Thanh.....	8
2.3. Lịch sử nghiên cứu công trình quyền sống của con người trong Truyện Kiều của Nguyễn Du	12
3. Đối tượng, mục đích nghiên cứu.....	14
3.1. Đối tượng nghiên cứu	14
3.2. Mục đích	15
4. Phương pháp nghiên cứu.....	15
5. Phạm vi nghiên cứu.....	16
6. Cấu trúc luận văn	16
7. Đóng góp của luận văn.....	16
PHẦN NỘI DUNG	17
Chương 1: HÀNH TRÌNH PHÊ BÌNH VĂN HỌC CỦA HOÀI THANH....	17
1.1. Tiểu sử Hoài Thanh.....	17
1.2.1. Trước cách mạng tháng Tám 1945.....	19
1.2.2. Sau cách mạng tháng Tám 1945.....	24
TIỂU KẾT CHƯƠNG 1.....	30
CHƯƠNG 2: CÔNG TRÌNH <i>QUYỀN SỐNG CỦA CON NGƯỜI TRONG TRUYỆN KIỀU CỦA NGUYỄN DU (HOÀI THANH)</i>	31
2.1. Giới thuyết sơ lược về phương pháp phê bình xã hội học mác xít	31

2.2. Công trình “ <i>Quyền sống của con người trong Truyện Kiều của Nguyễn Du</i> ” và việc vận dụng phương pháp phê bình mác xít của Hoài Thanh.....	36
2.2.1. <i>Quan điểm mới về nhiệm vụ, sứ mệnh chính trị của nhà phê bình ...</i>	36
2.2.2. <i>Phương pháp xã hội học mác xít đề cao bối cảnh lịch sử xã hội và đấu tranh giai cấp.....</i>	42
2.2.3. <i>Phương pháp phân tích nhân vật từ góc nhìn giai cấp.</i>	46
TIÊU KẾT CHƯƠNG 2.....	64
Chương 3: Ý NGHĨA CÔNG TRÌNH <i>QUYỀN SỐNG CỦA CON NGƯỜI TRONG TRUYỆN KIỀU CỦA NGUYỄN DU (HOÀI THANH)</i>	67
3.1. Ảnh hưởng của công trình đến xu hướng nghiên cứu xã hội học về sau...	67
3.2. Một số hạn chế của Hoài Thanh trong công trình “ <i>Quyền sống của con người trong Truyện Kiều của Nguyễn Du</i> ”	70
3.3. Giá trị của công trình.....	73
3.3.1. <i>Quan tâm đến nội dung xã hội của tác phẩm văn học, từ đó xác lập mối quan hệ giữa tác phẩm và hiện thực.....</i>	73
3.3.2. Những đóng góp trong nghệ thuật phê bình Truyện Kiều	78
TIÊU KẾT CHƯƠNG 3.....	87
PHẦN KẾT LUẬN	88
TÀI LIỆU THAM KHẢO	90

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Hoài Thanh là một trong số những nhà phê bình văn học hàng đầu của văn học Việt Nam hiện đại thế kỉ XX đúng như Đặng Thai Mai đã khẳng định “*Điều chắc chắn là giờ đây nói đến văn học cổ điển, văn học hiện đại của dân tộc mỗi nhà nghiên cứu văn học nghiêm túc không thể không đọc Hoài Thanh*” [32.tr.1127]. Với cuộc đời trải qua hai thời kì trước cách mạng và sau cách mạng đầy những biến động lớn lao của đất nước, với những phương pháp phê bình được vận dụng linh hoạt, với tình yêu và tâm huyết với văn chương nước nhà, với tài năng sẵn có và thái độ làm việc cẩn trọng, tỉ mỉ, Hoài Thanh đã cống hiến cho đời nhiều tác phẩm phê bình có giá trị. Mỗi trang viết phê bình của ông về văn học cổ điển hay văn học hiện đại là một sự tìm kiếm thích thú và say mê cái hay cái đẹp của văn chương, vì vậy nó luôn là người bạn tinh thần của người đọc nhiều thế hệ. Tác phẩm phê bình văn học của Hoài Thanh đã góp phần bồi dưỡng tình yêu cái đẹp với nghệ thuật, đồng thời, làm phong phú, sâu sắc thêm khả năng cảm thụ văn chương cho bạn đọc.

1.2. Bên cạnh thơ mới, một trong những niềm say mê của Hoài Thanh là nghiên cứu văn học cổ điển, đặc biệt là *Truyện Kiều*. Nhìn trong lịch sử nghiên cứu *Truyện Kiều*, chúng tôi nhận thấy Hoài Thanh là nhà phê bình có nhiều đóng góp trong việc giải mã các giá trị của tác phẩm ở nhiều phương diện. Những bài viết từ trước cách mạng cho đến sau này đã chứng tỏ tình yêu không phút nào ngơi nghỉ của ông với tập đại thành của văn học nước nhà.

Trước cách mạng, với phương pháp nghiên cứu nghiêng về cảm thụ, lắng nghe trong bài “*Từ Hải và giấc mộng anh hùng của Nguyễn Du*”, bài viết đã ca ngợi hết lời Từ Hải, coi đó chính là giấc mộng của tác giả. Nhưng Phan Cự Đệ đã có lí khi cho rằng trước cách mạng Hoài Thanh “*đề cao Truyện Kiều trên cơ*

sở của chủ nghĩa dân tộc mơ hồ và bạc nhược” [37.tr.171], say đắm trong “cái buồn bé tắc của *Truyện Kiều*”, cảm thông với nỗi đau đời của Nguyễn Du nhưng “chưa hiểu được thái độ căm giận của Nguyễn Du với cuộc đời cũ” [37.tr.172].

Sau cách mạng, ánh sáng của đường lối chính trị và văn nghệ của Đảng, đã giúp cho ngòi bút phê bình của Hoài Thanh về *Truyện Kiều* thêm sâu sắc, thêm tính chiến đấu, thêm chiều sâu của trí tuệ. Đánh dấu cho sự chuyển biến ấy phải kể đến công trình *Quyền sống của con người trong Truyện Kiều của Nguyễn Du (1949)*. Được viết trong kháng chiến chống Pháp khi văn chương phải thực hiện nhiệm vụ hàng đầu là phục vụ chính trị, cổ vũ chiến đấu, khi phương pháp phê bình mác xít trở thành phương pháp nghiên cứu chủ đạo ..., công trình không chỉ đáp ứng được những vấn đề đó của thời đại mà còn bổ sung những đánh giá trước đó của Hoài Thanh về tác phẩm, thể hiện một sự nỗ lực vận dụng phương pháp phê bình xã hội học mác xít. Vì vậy việc tìm hiểu công trình này của Hoài Thanh không chỉ giúp chúng ta có cái nhìn đầy đủ hơn về những cống hiến thiên tài của Nguyễn Du và những giá trị nội dung, nghệ thuật của *Truyện Kiều*, thấu hiểu tâm huyết của Hoài Thanh với di sản văn học dân tộc mà còn đánh giá chính xác vị trí của công trình với lịch sử văn học: Dấu mốc cho sự chuyển biến của văn học nói chung, phê bình nói riêng trong việc đáp ứng nhu cầu thời đại mới.

1.3. Trước cách mạng tháng Tám 1945, nhiều phương pháp phê bình có nguồn gốc phương Tây được vận dụng nghiên cứu văn học. Tuy nhiên, sau cách mạng, dưới sự lãnh đạo thống nhất của Đảng và sự ảnh hưởng mạnh mẽ của triết học Mác- Lê nin, dòng lí luận phê bình văn học chịu ảnh hưởng của lí luận Mác xít đã chiếm vị trí quan trọng, trở thành xu hướng chi phối hoạt động phê bình trong suốt giai đoạn 1945- 1985. Phương pháp phê bình này đề cao mối quan hệ giữa văn học và đời sống, coi tác phẩm văn học không phải là một chỉnh thể

riêng biệt mà chịu sự chi phối, tác động của thời đại mà nhà văn đang sống. Có thể coi dòng lí luận luận bắt nguồn từ những bài viết của Hải Triều, chảy qua *Văn học khái luận* của Đặng Thai Mai, rồi công trình *Quyền sống của con người trong Truyện Kiều của Nguyễn Du* (Hoài Thanh), cùng một số tiểu luận thời kì kháng chiến đã dẫn thẳng đến sự ra đời của các công trình của nhóm viết lịch sử văn học Lê Quý Đôn, bộ sách nguyên lí văn học của Nguyễn Lương Ngọc và những tên tuổi lớn sau này như Lê Đình Ky, Hà Minh Đức, Phan Cự Đệ, Phong Lê.... Như vậy Công trình *Quyền sống của con người trong Truyện Kiều của Nguyễn Du* do Hoài Thanh viết năm 1949 có vị trí tương đối quan trọng trong xu hướng phê bình lúc bấy giờ. Cuốn sách là công trình đầu tiên về *Truyện Kiều* được viết dưới sự lãnh đạo của Đảng về văn học nghệ thuật. Đồng thời nó còn khẳng định sự chuyển mình trong công tác phê bình của Hoài Thanh, từ nhà phê bình duy mỹ, nghệ thuật vị nghệ thuật trước cách mạng đến nhà phê bình mác xít. Vì vậy việc tìm hiểu công trình này của Hoài Thanh không chỉ có ý nghĩa với việc nghiên cứu, học tập về Nguyễn Du và *Truyện Kiều* mà còn có ý nghĩa giúp những nhà nghiên cứu, những người thưởng thức có cơ hội hiểu rõ hơn những đóng góp của Hoài Thanh với nền lí luận phê bình, kịp thời ghi nhận những cống hiến của ông với nền lí luận phê bình Việt Nam thế kỉ XX. Đồng thời đến lúc nhìn lại điểm mạnh và điểm hạn chế của phương pháp nghiên cứu phê bình này.

Vì những lí do trên, chúng tôi mạnh dạn lựa chọn đề tài *Công trình Quyền sống của con người trong Truyện Kiều của Nguyễn Du* (Hoài Thanh) xem đây như một sự thể nghiệm cũng là làm dày thêm vốn kiến thức phục vụ cho hoạt động giảng dạy trong nhà trường phổ thông

2. Lịch sử nghiên cứu

2.1. Lịch sử nghiên cứu *Truyện Kiều*

Từ khi ra đời, *Truyện Kiều* của Nguyễn Du đã được đón tiếp nồng nhiệt của rất nhiều các độc giả, từ những người trong lớp sĩ phu, quý tộc đến những người bình dân. Có những công trình đồ sộ cả về mặt nội dung và hình thức nhưng cũng có khi chỉ có những lời Đề từ, Đề tựa. Số phận của *Truyện Kiều* tuy vậy, cũng khá thăng trầm khi lời khen thì khen hết mực mà lời chê thì chê cũng hết lời. Nếu đời sống lịch sử của một tác phẩm văn học là sự vận động của tác phẩm trong dòng trôi của các thế hệ và thời đại lịch sử thì *Truyện Kiều* là một hiện tượng nổi bật trong văn học Việt Nam về đời sống lịch sử của tác phẩm qua các thời đại. Trong quá trình ấy, các xu hướng nghiên cứu, phê bình cũng rất đa dạng, phát triển theo dòng lịch sử của nước nhà.

Từ khi tác phẩm ra đời cho đến năm 1919 việc đánh giá, phê bình *Truyện Kiều* thường nằm trong khuôn khổ thẩm định tác phẩm theo lối cổ điển, thiên về thương thức, thẩm bình, mang tính cảm thụ hơn là lí giải khoa học. Phạm Quý Thích là người đầu tiên đưa *Truyện Kiều* ra bình luận và tiếp đó là các bài bình giá của vua quan và nho sĩ. Đặc điểm nghiên cứu thời kì này có thể phân thành hai loại: một là chú ý đến nội dung luân lí đạo đức của nhân vật, hai là chú ý đến sự đồng cảm và vẻ đẹp văn chương của tác phẩm. Cũng có những quan điểm trái chiều của những nhà nho như Nguyễn Công Trứ khi xem Thúy Kiều là người chẳng có tiết hạnh, tiết nghĩa gì hết:

Từ Mã giám Sinh cho đến chàng Từ Hải

Tám thân tàn đem bán lại chôn thanh lâu

Bây giờ Kiều còn hiếu vào đâu

Mà bướm chán ong chường cho đến thế [9.tr. 949]